

П'єцух О. І.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ТАКТИКА ПОХВАЛИ ТА КОМПЛІМЕНТУ ЯК БАЗИС СТРАТЕГІЇ КОМПРОМІСУ В БРИТАНСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТАХ

Статтю присвячено дослідженню специфіки реалізації кооперативної стратегії компромісу, представленої за допомогою тактики похвали та компліменту у ході політичних інтеракцій під час проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві. У ході дослідження вербальної репрезентації компліментарної тактики детально проаналізовано комунікативні ходи, мовленнєві акти та перформативи, які послугують інтенсифікації влучності, експресивності та послідовності аргументації комунікантів, метою яких стає встановлення кооперації чи досягнення компромісу у діяльності між опонентами політичної комунікації. Розглянуто специфічні мовні та стилістичні засоби, якими оперують учасники дебатів, які належать до офіційного уряду та опозиції, під час засідань Палати Громад британського парламенту у період пост-Тетчеризму. Зокрема, у цьому дослідженні обґрунтовано використання різних форм звертань та влучності втілення мистецтва компліменту, які сприяють ефективності та результативності висловлень комунікантів, формують певний імідж політичних лідерів, увиразнюють мовлення комунікантів парламентських дебатів, надають необхідного конотативного забарвлення. Детально розглянуто заборонену лексику, використання якої регламентовано багатовіковими правилами і нормами британського парламенту. Залучення оцінно-емотивної та експресивної лексики, різноманітних позначень сприяють посиленню впливу як на безпосередніх адресатів, які знаходяться у залі під час проведення парламентських дебатів, так і на кінцевих адресатів дебатів, а саме потенційних виборців, для яких учасники дебатів намагаються створити підвищено позитивний імідж власної політичної сили і при цьому знайти шляхи та механізми для встановлення порозуміння, координування дій і оцінок, підтримання кооперації з опонентами політичної комунікації.

Ключові слова: парламентські дебати, стратегія, тактика, похвала, комплімент, заборонена лексика, баланс обличчя, перформатив, комунікативний хід, мовленнєвий акт.

Постановка проблеми. Інтеракція комунікантів парламентських дебатів представляє собою сукупність комунікативних подій, які послідовно або паралельно розгортаються за допомогою мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення цілей політичної комунікації та конструювання політичної реальності. Ефективним важелем реалізації цілей політичної комунікації виступають парламентські дебати, побудовані у формі прямого діалогу, під час яких відбувається не лише обґрунтування певного шляху вирішення існуючих проблем, а і спроби роз'яснити свою позицію щодо обговорюваної теми й аргументувати її правильність, оспорування думки співрозмовників [8], намагання керувати враженням про себе [6]. У такому відношенні політичний дискурс парламентських дебатів може розглядатися як обмін обґрунтованими позиціями, поглядами в тісному зв'язку з певними правилами, у результаті якого приймаються дії для вирішення соціально значущих проблем. Встановлення кооперації

є дієвим при досягненні комунікативних цілей, у ситуаціях, коли конфлікту можливо уникнути, і порозуміння та баланс статусів комунікантів забезпечує результативність обговорення. Для підтримання відповідної атмосфери взаєморозуміння, поваги та балансу комуніканти послугуються стратегією компромісу між учасниками парламентських дебатів, які належать до різних політичних партій і підтримують різні точки зору щодо обговорюваних питань. Стратегія компромісу втілена у політичному дискурсі парламентських дебатів Сполученого Королівства тактикою похвали та компліменту, яка забезпечує схвальне акцентування певних рис, характеристик, дій політичних діячів. Специфіка реалізації цієї тактики розкриває основи культурного коду народу, демонструє взаємозв'язок між культурними явищами, процесами, суспільною свідомістю і мовними позначеннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники принципів та моделей комунікативної

взаємодії у своїх працях фокусують увагу на найбільш продуктивних стратегіях, які спрямовують інтеракцій у наміченому напрямку, слугують досягненню цілей та встановленню, підтриманню і результативності комунікативного впливу. Зокрема, науковці розглядають стратегічні програми, які сприяють завоюванню уваги співрозмовників та встановленню комунікативного домінування (Ч. Бергер та К. Келлерман, О. Гайкова, А. Халатян, І. Юшковець), найбільш продуктивні стратегії (О. Іссерс, М. Желтухіна, О. Даньшина, С. Дацюк, С. Кордер, Ч. Ларсен), стратегії взаємодії між владою та опозицією (С. Плотнікова), маніпулятивний потенціал стратегій (О. Дмитрук). Проте незважаючи на значний обсяг робіт зі стратегічного потенціалу комунікативної взаємодії, найбільш продуктивні шляхи досягнення кооперації учасників дебатов у Сполученому Королівстві потребують більш детального вивчення.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні реалізації комунікативної тактики похвали і компліменту як провідної для втілення стратегії компромісу в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії. До завдань статті належать визначення специфіки, комунікативних ходів та мовних засобів, які сприяють ефективності використання вищезазначеної тактики в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві.

Виклад основного матеріалу. Для ефективної, успішної кооперативної комунікації важливою умовою є дотримання принципів кооперації (співробітництва) і ввічливості (етикетності), які асоціюються із прагненням до ефективності спільних думок і дій комунікантів, демонструванням бажання до порозуміння, намаганням встановити взаєморозуміння для досягнення максимальної результативності інтеракцій.

Принцип кооперації – це єдність правил, які визначають внесок учасників комунікативного процесу в мовленнєву ситуацію, що їх об'єднує [1, с. 2]. Принцип кооперації сформульований Г. П. Грайсом [9, с. 16], який у своїй праці «Логіка і мовленнєве спілкування» виокремлює кооперацію як одну з універсальних конвенцій комунікації. Така взаємодія пов'язана з наданням взаємного комунікативного внеску мовцями відповідно до мети комунікації та регулює форму і зміст повідомлень, що значною мірою впливає на успішність комунікативних інтеракцій [5, с. 12].

Слідування принципу кооперації передбачає дотримання у комунікативному акті прин-

ципу ввічливості. На думку І. П. Сусова, обидва принципи є взаємодоповнюючими елементами інтеракції, оскільки принцип ввічливості часто приходить на допомогу там, де недостатньо ефективною є кооперація, що, навіть більшою мірою відповідає вимогам кооперативності учасників розмови [4, с. 9].

Парламентські дебати у Сполученому Королівстві складають складну ієрархічну систему взаємодії партнерів комунікації, які послуговуються різними стратегіями та тактиками для створення максимального ефекту від висловлювань у залі парламенту. Незважаючи на здебільшого конфронтаційний характер комунікативної взаємодії між учасниками дебатів у Сполученому Королівстві, ввічливість та демонстрація поваги відносно опонентів політичної комунікації є типовими для британського парламенту, що визначено нормативністю та традиційністю як основними жанровими особливостями цього дискурсу.

Домінантною кооперативною стратегією в британській парламентській комунікації стає стратегія компромісу, спрямована на створення порозуміння та кооперації в інтеракціях між учасниками парламентських дебатів і заснована на намагання повного збереження балансу обличчя опонентів комунікації, що виявляється завдяки їхній успішній інтегративній компліментарній взаємодії. Однією з дієвих тактик, які сприяють компліментарній взаємодії між британською владою та опозицією, є тактика похвали та компліменту.

Тактика похвали та компліменту передбачає навмисно підкреслене висвітлення позитивних якостей, здібностей або діяльнісних характеристик мовців, спрямоване на ефективність комунікації завдяки встановленню згоди та координації між учасниками дебатів. Н. О. Бігунова наголошує, що предметом позитивної оцінки під час похвали є моральні й інтелектуальні властивості, вміння і вчинки співрозмовника, його зовнішність та манери [2, с. 101]. На думку лінгвістів, які фокусують увагу на мистецтві компліменту, основною функцією компліменту в комунікації є створення або підтримання солідарності між адресантом та адресатом [10; 11; 12; 13]. Для англomовної спільноти комплімент має стратегічне значення при встановленні або підтриманні згоди під час інтеракції [15; 13].

Для чітко регламентованого й обмеженого в часі та тематиці процесу дебатовання в британському парламенті важливо слідувати постулатам мистецтва компліменту, які передбачають контроль за відхиленням від правдивої інформації або її

перекручуванням, а також спотворенням, оскільки інтеракції комунікантів постійно контролюються усіма учасниками дебатів, а часові обмеження не дозволяють перевантажити виступи надмірною ввічливістю у вигляді компліментів, які характеризуються прямолінійністю, чіткістю й однозначністю. Попри те, що зрозумілим є схвальне ставлення до однопартійців та однодумців, використання ввічливих звертань і компліментів відносно комунікантів-опонентів є також типовим для учасників британських парламентських дебатів [3, с. 203].

Ставлення адресантів та адресатів, які є учасниками парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії, один до одного має, у відповідності до норм та правил поведінки, має бути підвищено ввічливим. Відповідно ввічливою, стриманою та помірно експресивною повинна бути й мова комунікантів: *Good temper and moderation are the characteristics of parliamentary language* (Erskine May). Зокрема, для парламентської мови забороняється використання деяких грубих образливих слів: *liar, blackguard, coward, git, guttersnipe, hooligan, rat, swine, stoolpigeon, traitor*. Деякі з цих слів є неприйнятними для літературної мови вульгаризми, які є відвертою грубою образою у ставленні до опонентів та недопустимі в офіційних інтеракціях. Більшість цих слів належить до негативно конотованої сленгової лексики та лайливих слів: *blackguard* (образливе звертання “*a rude or dishonest man who deserves to be hated*” [14]), *git* (“*a worthless or stupid person, especially a man*” [14]), *guttersnipe* (“*a person of the lowest moral or economic status*” [14]), *rat* (“*a person who is not loyal or cannot be trusted*”), *swine* (“*a very bad person*” [14]), *stoolpigeon* (“*a person acting as a decoy or informer*” [14]). Проте деякі слова, належачи до нейтральної лексики, сприймаються як образливі відносно політичних опонентів у британському парламенті та забороняються до вживання під час дебатування: *liar, traitor*. У випадку використання одного із цих слів правила вимагають від порушника відкликати промовлене слово (*to withdraw*), що слугує своєрідним вибаченням перед учасниками дебатів після його використання.

Приміром, у дебатах, присвячених обговоренню безпеки харчових продуктів, безпосередньо під час виступу доповідача один із учасників дебатів звернувся до нього в образливій формі (*stupid cow*) для демонстрації свого опротестування та засудження щодо сказаного. Інші учасники процесу відразу відреагували на викорис-

тання забороненої образливої лексики, назвавши цей комунікативний хід, що перервав ведення дебатів, непарламентським:

Hon. Members: *Unparliamentary.*

Madam Speaker: *Order. Did I hear hon. Members saying that there was some unparliamentary language?*

Mr. Tony Marlow (Northampton, North): *I said that the hon. Member for Peckham (Ms Harman) was a stupid cow. If that is unparliamentary, I certainly withdraw it.*

Madam Speaker: *It is certainly unparliamentary. I hope that the hon. Gentleman will have the grace to withdraw that remark.*

Mr. Marlow: *As I said, Madam Speaker, I certainly withdraw the remark* (HC 25 Mar 1996: Column 712).

Ця репліка сфокусувала увагу Спікера на порушенні правила та змусила самого порушника дисципліни відкликати свої слова. При цьому Спікер використовує підтримуючий комунікативний хід, що є показником реакції на використання нецензурної лексики та у ввічливій формі вимагає відкликати сказане. Завдяки швидкому досягненню компромісу шляхом розуміння норм поведінки учасників дебатів діалог між Спікером та учасником, що порушив порядок, замість конфліктного став кооперативним. Комуніканти досягли згоди, оскільки їхні цілі щодо встановлення порядку та спокійного продовження дебатів збіглися.

Іншим варіантом вирішення конфліктної ситуації є перефразування образливої лексичної одиниці більш нейтральною лексикою. Так, після обвинувачення прем'єр-міністра в перекручуванні фактів та обмані Спікер висловлює впевненість щодо необхідності перефразування. Отже, у наступному репліковому ході комунікант використовує антонімічну заміну використаної лексики: *who is lying – who is telling the truth*:

Mr Dalyell: *As the captain of the Conqueror has said in print that he was following the General Belgrano for at least 30 hours and the Government persist in claiming that the General Belgrano was detected on the same day as it was sunk, who is telling the truth or, bluntly, is it the submarine commander or the Prime Minister who is lying?*

Mr Speaker: *Order. The hon. Member must not use that word. I am sure that he will rephrase that final comment.*

Mr Dalyell: *Is it the submarine commander or the Prime Minister who is telling the truth?* (HC 24 Feb 1994: Column 695).

Тому, ставлення учасників дебатів британського парламенту характеризується тактовністю та уникненням взаємних образ та принижень. Наявність забороненої до використання під час обговорень у парламентській залі лексики свідчить про створення прецедентних ситуацій, які є поодинокими, оскільки слідування нормам і правилам є обов'язковим до виконання усіма учасниками дебатів, а їхнє порушення призводить до необхідності відкликати сказане.

У зв'язку з необхідністю демонстрації ввічливого ставлення та поваги до своїх політичних опонентів успішне оперування тактикою похвали та компліменту набуває особливої актуальності у британській парламентській залі. Так, у процесі звітування в парламенті міністра внутрішніх справ від Консервативної партії, комунікант від Лейбористської партії, що входить до офіційної Опозиції, схвально оцінює роботу урядовця та демонструє свою підтримку сказаному у звіті:

Mr. Rathbone: *A I welcome my right hon. Friend's statement—and I remind her of the warmth of her welcome at Lewes prison some months ago—but will she remind and reassure the House that in all the prisons where drug testing takes place, sufficient treatment and counselling are in place so that those prisoners who want to come off drugs are given every encouragement to do so?* (HC Deb 20 Mar 1997: Column 1059)

Синтаксична стверджувальна конструкція *I welcome* яскраво демонструє схвальне ставлення до слів співрозмовника. Вживання оцінно-емотивного іменника *warmth* (*a friendly or enthusiastic quality in smth, smb* [7]) посилює емпатичність та ефективність висловленого компліменту. Комунікативний хід А є одночасно підтримуючим, а також продовжувальним, оскільки з одного боку він виступає показником згоди в реакції на вищесказане, а з іншого стимулює розвиток теми розмови. Така позитивна ввічливість та інтеграція думок опонентів під час парламентських дебатів створює дружнелюбну атмосферу та зменшує дистанцію між співрозмовниками, які є представниками різних політичних сил. Це сприяє зняттю напруги та скороченню дистанції між комунікантами, що стимулює збереження балансу обличчя й досягнення мети дебатів – вирішення проблем з модернізації пенітенціарної системи Сполученого Королівства. Така інтеракція надає враження, що як офіційна парламентська коаліція, так і опозиція знаходять порозуміння та разом вирішують важливі проблеми. Відповідно, залежно від інтенцій мовців цей діалог можна визначити як

комплементарний та одночасно координативний, оскільки під час його проведення інтереси комунікантів вирівнюються, він є також кооперативним та збалансованим, що дозволяє учасникам досягти однієї цілі та зберегти баланс обличчя залучених до обговорення комунікантів.

Схвальне ставлення представника опозиційних сил до призначення на посаду його опонента, який представляє інтереси провладної коаліції, також є компліментом його діяльності та демонстрацією професійності, визнаної й іншими політичними силами:

Mr. Straw: *I endorse the Home Secretary's welcome to the right hon. Member for Westmorland and Lonsdale (Mr. Jopling). We are pleased to see him back* (HC Deb 20 Mar 1997: Column 1063).

У наведеному вище ініціальному комунікативному ході, який відкриває обговорення проблем юридичної сфери у Сполученому Королівстві, адресант оперує перформативом згоди *endorse*, значення якого *“to make a public statement of your approval or support for something or someone”* [7], що демонструє відкритість, публічність підтримки новопризначеного політика доповідачем. У другому продовжувальному комунікативному ході комунікант висловлює свою підтримку позитивно конотованою лексичною одиницею з експресивним значенням *pleased*, визнаючи себе та свою партію «задоволеними, щасливими» від його повернення на посаду, залучаючи інклюзивний займенник першої особи множини *we*. Демонстрація задоволення та схвалення щодо призначення на посаду політичного опонента замість критичних зауважень зберігає баланс обличчя між партнерами комунікації, які знаходяться по різні боки в парламентських дебатах. Одночасне дотримання протокольних процедурних правил та норм, які демонструють ввічливість і повагу між комунікантами, є типовим для британських парламентських дебатів.

Тактика похвали та компліменту також спрямована на спонукання до дії партнерів комунікації. Зокрема, у фокусивному комунікативному ході А, вираженому мовленнєвим актом констативу, міститься комплімент про розумові здібності партнера комунікації, який належить до провладної партії:

Heidi Alexander (Lewisham East) (Lab): *A The Minister is an intelligent man, and I know he will be talking to the same senior NHS leaders I talk to. B Deep down, he knows that this contract has nothing to do with seven-day services and everything to do with setting a precedent to save money on the NHS pay bill—change the definition of unsociable hours in this*

contract and pave the way for changing it for nurses, porters and a whole host of other NHS staff. C Am I wrong, Minister? (24 Mar 2016: Column 1755)

Оцінно-емотивний прикметник *intelligent* містить у своєму значенні позитивну конотацію щодо розумових і відповідно професійних здібностей опонента. У цьому ході А вжито також мовленнєвий акт директиву для пропозиції щодо майбутніх дій з усунення проблем у медичній сфері. Наступним продовжувальним ходом В комунікант знову звертається до особистості парнера комунікації, посиляючись на його розуміння існуючої проблеми та її визнання (*he knows that this contract has nothing to do with seven-day services*). Завершуючим комунікативним ходом С, що містить мовленнєвий акт констативу, вираженого у формі питального речення, адресант стверджує про свою правоту та закликає опонента приєднатися до своєї думки. Отже, в аналізованому фрагменті компроміс у дебатах досягається скоординованістю дій учасників дебатів на основі звернення до позитивної оцінки особистісних характеристик опонентів.

Отже, дослідження особливостей реалізації кооперативної взаємодії у політичному дискурсі британських парламентських дебатів демонструють важливість слідуванню протокольним правилам та традиціям, які унормовують інтеракції комунікантів, тому ввічливість та демонстрація поваги в адрес опонентів політичної комунікації є типовими для британського парламенту, що сприяє досягненню комунікативних цілей. Кооперація базується на координації цілей і стратегічних задумів учасників дебатів, що забезпечує ефективність та оптимальність парламентської комунікації. Для встановлення відповідної атмосфери взаємної поваги, комуніканти послуговуються стратегією компромісу, яка забезпечується, зокрема, тактикою похвали та компліменту, яка сприяє координації та досягненню цілей дебатування у парламенті Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, демонструє вміння британських членів парламенту до оперування мистецтвом компліменту.

Список літератури:

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики: підручник. К. : ВЦ «Академія», 2011. 304 с.
2. Бігунова Н. О. Позитивна оцінка: від когнітивного судження до комунікативного висловлювання: монографія. Одеса : КП ОМД, 2017. 580 с.
3. П'єцух О. І. Парламентські дебати Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії в когнітивно-дискурсивній парадигмі : монографія. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2018. 388 с.
4. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика. М. : Восток-Запад. 2006. 200 с.
5. Яшенкова О. В. Реалізація принципів спілкування в діловій сфері. Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць. К. : «Логос». 2002. № 7. С. 561–573.
6. Bull P.E. The Microanalysis of Political Communication: Claptrap and Ambiguity. London : Routledge, 2003. 256 p.
7. Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org>
8. Fetzer A. Challenges in political interviews: An intercultural analysis. Political Discourse in the Media: Cross-Cultural Perspectives / Ed. by A. Fetzer, E.G. Lauerbach. Amsterdam: Benjamins, 2007.
9. Grice H. P. Logic and Conversation. Syntax and Semantics / ed. P. Cole, J. Morgan. New York: Academic Press, 1975. Vol. № 3. P. 41–58.
10. Herbert R. K. Sex-based differences in compliment behavior. Language in Society. 1990. Vol. 19. № 2.
11. Herbert R., Straight H.S. Compliment-rejection versus compliment-avoidance: listener-based versus speaker-based pragmatic strategies. Language and communication. 1989. Vol. 9. № 1.
12. Holmes J. Paying compliments: a sex-preferential politeness strategy. Journal of Pragmatics. 1988. Vol. 12. № 6.
13. Manes J. Compliments: a mirror of cultural values. Sociolinguistics and Language Acquisition. Rowley, London, 1983.
14. Merriam-Webster: Dictionary and Thesaurus. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
15. Wolfson N. Pretty is as pretty does: a speech act view of sex roles. Applied Linguistics. 1984. Vol. 5. № 3.

Pietsukh O. I. TACTICS OF PRAISE AND COMPLIMENT AS A BASIS OF COMPROMISE STRATEGY IN THE UK PARLIAMENTARY DEBATES

This article concentrates on the research of the peculiarities of cooperative strategy of compromise in the UK parliamentary debates that is realized via the complimentary tactics of praise and compliment for creating certain positively evaluated image of the political opponents. This tactics aims at reaching agreement between the opponents of political communication in the UK parliamentary debates. The realization of this tactics is

provided via showing respect and highlighting the positive characteristic traits of the political opponents to promote coordination of political plans and actions in order to win support from the potential electorate. The research of the praise and compliment tactics' verbal representation demonstrates the effectiveness of usage of various communicative moves, speech acts and performatives to intensify and deepen the argumentation of the political speeches in the British parliament and strengthen the influence on the potential electorate as the target audience of the UK parliamentary debates. The research deals with the various ways of addressing the opponents of political communication during the parliamentary debates that demonstrate the art of compliment making in hot discussions. Compliments and praises are vividly used during the parliamentary debates as they accentuate the essential information, create necessary associations, form certain positively connotated images which help to reach communicative goals during the parliamentary debates in the House of Commons in the British parliament. Here the unparliamentary language is analyzed. This language encompasses banned words that are not allowed to be used in addressing the political opponents to discredit them during the meetings of the UK House of Commons in the post-Thatcher period are highlighted. The regulation of the offensive impolite words usage is done by means of strict respecting and following traditions, norms and rules of the UK parliament.

Key words: *parliamentary debates, strategy, tactics, praise, compliment, unparliamentary language, face-balance acts, performative, communicative move, speech act.*